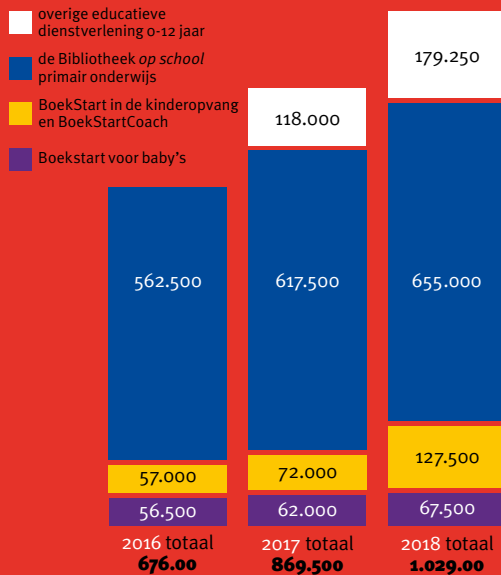

Bereik aantal kinderen 2016/2017/2018

Kunst van Lezen

Kunst van Lezen is een landelijk actieprogramma om kinderen van jongs af aan te stimuleren om te lezen en op die manier laaggeletterdheid te voorkomen. Leesvaardigheid bij kinderen is een groot en groeiend probleem. Van alle 15-jarigen in Nederland is 18% laaggeletterd. Op het vmbo-basis geldt dit voor 62% van de leerlingen; op het vmbo-kader gaat het nog altijd om 35%. (Bron: CITO PISA-rapport 2015)

Deze kinderen hebben daardoor minder kans op een fijn leven. Preventie van laaggeletterdheid is zodoende ook preventie van een heel scala aan persoonlijke en maatschappelijke problemen. Het loont daarom om te investeren in leesbevordering en taalvaardigheid. Zeker omdat de aanpak van Kunst van Lezen aantoonbaar vruchten afwerpt.

Kunst van Lezen bestaat uit drie onderdelen:

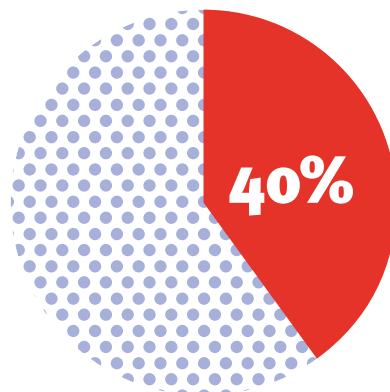
- 1 BoekStart, voor baby's en in de kinderopvang, de BoekStartcoach
- 2 De Bibliotheek *op school*, voor kinderen in het primair en voortgezet onderwijs
- 3 Leesbevorderingsnetwerken, voor alle partijen die een rol hebben in de leesbevordering bij kinderen

Kunst van Lezen heeft het doel gehaald om eind 2018 een miljoen kinderen tot en met de basisschoolleeftijd te bereiken met leesbevorderingsactiviteiten, om op die manier hun taalvaardigheid en leesplezier te doen toenemen.

Preventie van laaggeletterdheid is ook preventie van persoonlijke en maatschappelijke problemen

**bereik
BoekStart
voor
baby's**

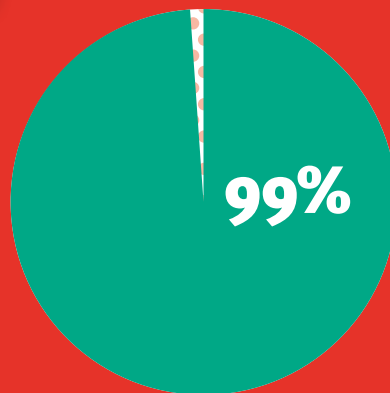

Aantal deelnemende baby's

Van de 169.000 geboren kinderen halen 67.500 ouders het BoekStartkoffertje op en melden hun baby aan als lid van de bibliotheek

Aantal uitgedeelde koffertjes

Aantal deelnemende basisbibliotheken

Van de 147 basisbibliotheken doen 146 mee aan BoekStart voor baby's

BoekStart

Jong geleerd is oud gedaan. Tussen 0 en 2 jaar wordt de basis gelegd voor de taalvaardigheid. Om laaggeletterdheid te voorkomen is deze fase dan ook cruciaal. Vooral door enthousiast voor te lezen en het zingen van liedjes krijgen kinderen spelenderwijs taal aangereikt. Kinderen die van jongs af aan veel taalbagage mee-krijgen, hebben daarvan aantoonbaar profijt als ze naar school gaan. BoekStart concentreert zich daarom op de jongste kinderen en hun verzorgers.

BoekStart voor baby's

In het kader van BoekStart voor baby's krijgen ouders van pasgeborenen via de gemeente of het consultatiebureau een waardebon voor een gratis koffertje met babyboekjes en achtergrondinformatie over (voor)lezen aan baby's. Als de ouders de bon inwisselen, maken zij daarmee de baby gratis lid van de bibliotheek.

- Kinderen van ouders die door BoekStart vroeg beginnen met voorlezen kennen met 15 en 22 maanden meer woorden dan andere kinderen van die leeftijd. Dit effect wordt sterker naarmate ze ouder worden;
- De deelnemende kinderen vragen vaker om te worden voorgelezen en hebben meer interesse in lezen als ze naar school gaan;

- 146 van de 147 (99,3%) van de basisbibliotheken doet mee aan BoekStart voor baby's;
- Alle ouders van een pasgeborene ontvangen via het Groeiboekje van het consultatiebureau informatie over BoekStart;
- Circa 40% van de ouders haalt het koffertje op en meldt hun baby aan als lid van de bibliotheek. Deze ouders bezoeken de bibliotheek vaker, weten meer van babyboeken en lezen vaker voor.

Bron: Van den Berg & Bus 2015 en Kunst van Lezen.

BoekStart in de kinderopvang

Veel kinderen tussen 0 en 4 jaar gaan naar een kinderopvang. Het is daarom belangrijk dat kinderen ook daar veel en vaak met boeken in aanraking komen en dat ook daar een goed (voor)leesklimaat heerst. In het kader van BoekStart in de kinderopvang helpt de bibliotheek om daarvoor een goede basis te leggen door de kinderopvang te adviseren over het inrichten van een leeshoek en het opbouwen van een startcollectie van geschikte boeken, door het scholen van medewerkers en het ontwikkelen van (voor)leesbeleid en een voorleesplan.

- Deelnemende kinderdagverblijven en peuterspeelzalen besteden structureel aandacht aan (voor)lezen; 85% van hun pedagogisch medewerkers leest dagelijks voor, tegen 75% in instellingen die niet aan BoekStart meedoen;
- 118 van de 147 (80%) van de basisbibliotheken en 24% van de kinderopvanglocaties doet mee aan BoekStart in de kinderopvang;
- BoekStart in de kinderopvang bereikte medio 2018 circa 97.000 kinderen tussen 0 en 4 jaar.

Bron: Kantar Public 2017 en Bibliotheekonderzoeksplatform (BOP), VVE-rapportage 2018, Kunst van Lezen.

Ondersteuning van ouders en professionals

Via de website www.boekstart.nl krijgen ouders van baby's en peuters informatie en tips over taalontwikkeling, boeken en (voor)lezen. Omdat juist kinderen van laagtaalvaardige ouders een hoger risico op laaggeletterdheid hebben, zijn extra interventies ontwikkeld om deze doelgroep in gezinsverband aan de slag te laten gaan met lezen en voorlezen. De focus ligt hierbij op gezinnen met jonge kinderen. Er wordt samengewerkt met consultatiebureaus, waar elk jong gezin mee in aanraking komt. De BoekStartcoach, BoekStart-BoekenPret en de VoorleesExpress (van Stichting VoorleesExpress) zijn succesvolle interventies die inmiddels in het hele land worden toegepast vanuit Bibliotheken. Voor medewerkers in de kinderopvang, jeugdgezondheidszorg (consultatiebureaus) en de bibliotheeksector is er een eigen informatiekanaal: www.boekstartpro.nl. Deze site biedt informatieve en ondersteunende materialen over leesbevordering en digitale geletterdheid voor mensen die beroepshalve bezig zijn met de ontwikkeling van kinderen van 0 tot 4 jaar.

**Vooraf door enthousiast
voor te lezen en het zingen
van liedjes krijgen kinderen
spelenderwijs taal aangereikt**

Voor deze doelgroepen is er bovendien scholingsaanbod. Bibliotheekmedewerkers die in het kader van BoekStart zijn opgeleid tot trainer interactief voorlezen of voorleescoördinator trainen op hun beurt medewerkers in de kinderopvang. Voor jeugdgezondheidswerkers is er in samenwerking met de JGZ-Academie een e-learning-module *Taalstimulering door voorlezen* ontwikkeld.

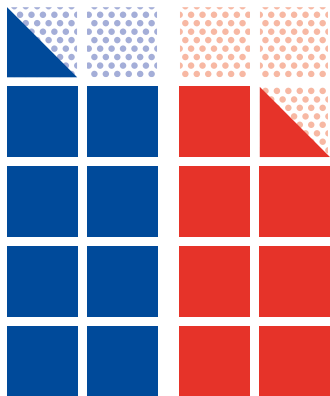
- Boekstart.nl bereikt een snelgroeiende groep gebruikers. Het bereik is toegenomen van 40.500 bezoekers in 2014 naar 77.000 in 2018;
- Zo'n 61 basisbibliotheken zetten wekelijks een BoekStartcoach in om op 150 consultatiebureaus met name taalzwakke ouders te informeren over (voor)lezen en hen uit te nodigen in de bibliotheekvestiging voor een rondleiding in de BoekStarthoek en in het Taalhuis;
- In 125 gemeenten lezen vrijwilligers van de VoorleesExpress 20 weken lang wekelijks voor aan kinderen in geïndiceerde gezinnen (in 2018 in 5.150 gezinnen), veelal in combinatie met BoekStart;
- Ruim 40 basisbibliotheken bieden, in het kader van BoekStart-BoekenPret, laagtaalvaardige gezinnen thuis intensief begeleiding bij het voorlezen (op afspraak van het consultatiebureau). De Erkeningscommissie Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut heeft BoekStart/Boekenpret aangewezen als goed onderbouwde interventie.

Bron: Stichting Lezen/Kunst van Lezen en Google Analytics.

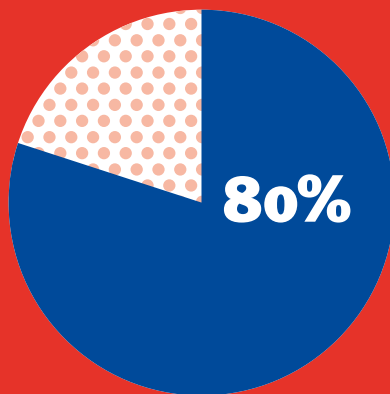

bereik BoekStart in de kinder- opvang

85% 75%

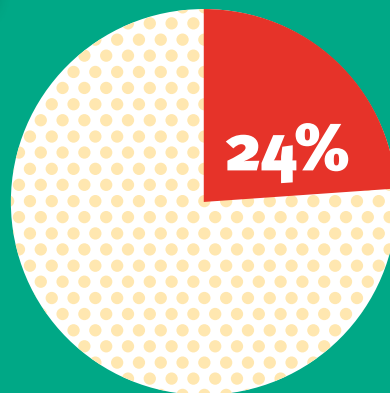

Van de deelnemende instellingen
leest 85% van hun pedagogisch medewerkers dagelijks voor tegen
75% in instellingen die niet aan BoekStart meedoen

Deelname basisbibliotheken

Van de 147 basisbibliotheken
doen 118 mee aan BoekStart
in de kinderopvang

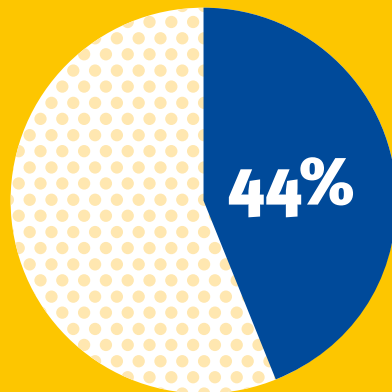

Deelname kinderopvanglocaties

Van de 8.997 kinderopvanglocaties doen er
2.152 mee aan BoekStart in de kinderopvang

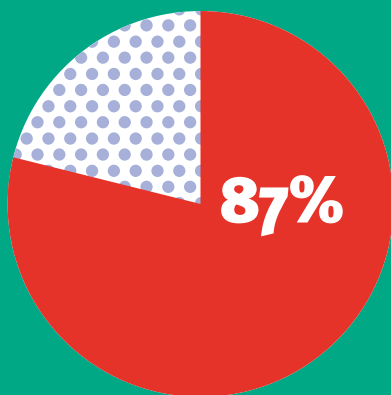

**Bereik
bibliotheken
met
de Bibliotheek
op school po**

Deelname scholen po

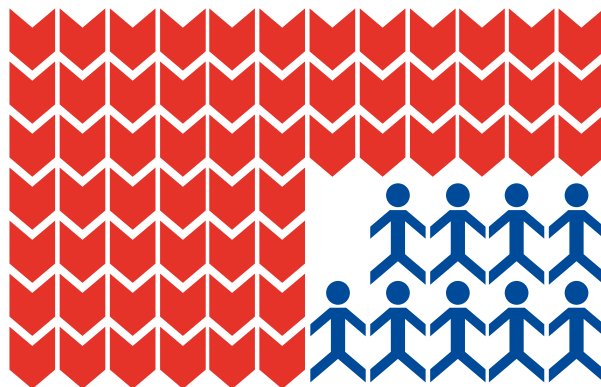
Ruim 665.000 leerlingen tussen de 4 en 12 jaar zit op een school die meedoet aan de Bibliotheek op school. Het aantal scholen dat meedoet is 3.043.

Deelname basisbibliotheken

128 van de 147 basisbibliotheken doen mee aan de Bibliotheek op school

105.742   **16.040**

Scoor een boek!

In 2019 ondersteunden twaalf betaald voetbalorganisaties *Scoor een Boek!* op basisscholen en in Bibliotheken. In totaal werden 105.742 boeken door 16.040 deelnemende leerlingen gelezen.

De Bibliotheek op school

De plek bij uitstek om alle Nederlandse kinderen met plezier te leren lezen, is de school. Daarom helpen bibliotheken scholen om een goed leesklimaat te creëren voor hun leerlingen.

De Bibliotheek *op school* voor het primair onderwijs

Via de Bibliotheek *op school* primair onderwijs werken bibliotheken, reguliere en speciale basisscholen samen aan een goed leesklimaat door te zorgen voor een goed en actueel boekenaanbod, professionele ondersteuning van de leerkrachten en voldoende tijd voor leesactiviteiten. Elke school die meedoet met de Bibliotheek *op school* heeft een lees- en mediaplan dat regelmatig wordt bijgesteld op basis van monitoringresultaten. Steeds meer scholen geven hun leerlingen bovendien nog een extra zetje om te gaan lezen. In het kader van Scoor een Boek! moedigen bekende voetballers kinderen aan om tien weken lang zoveel mogelijk te lezen. Dergelijke interventies slaan ook aan bij de moeilijker doelgroepen, met name kinderen uit minder taalvaardige gezinnen en jongens.

- Rond de 44% van de leerlingen tussen 4 en 12 jaar, ruim 655.000 in getal, zit eind 2018 op een school die meedoet aan de Bibliotheek *op school*.
- Hun leesvaardigheid gaat sneller vooruit dan van leerlingen op scholen die niet deelnemen. Ze weten meer van boeken, wat betekent dat ze waarschijnlijk meer lezen in hun vrije tijd. Vooral meisjes gaan vaker en met meer plezier lezen.
- In 2019 ondersteunden twaalf betaald voetbalorganisaties Scoor een Boek! op 303 basisscholen en in 92 Bibliotheken. In totaal werden 105.742 boeken door 16.040 deelnemende leerlingen gelezen.
- 128 van de 147 (87%) basisbibliotheken doen mee aan de Bibliotheek *op school*; deze bibliotheken bedienen daarmee 51% van de basisscholen in hun werkgebied.
- De Bibliotheek *op school* bereikt in verhouding significant meer dan gemiddeld kinderen van wie de ouders een opleiding hebben afgerond op het niveau vmbo-basis of -kader.

Bron: Nielen & Bus 2016, Notten 2017, Kunst van Lezen.

Elke school die meedoet met de Bibliotheek *op school* heeft een lees- en mediaplan

De Bibliotheek *op school* in het voortgezet onderwijs

Middelbare scholieren blijken nog meer dan basis-scholieren baat te hebben bij leesbevorderingsprogramma's. Bij zwakke lezers, waarvan er veel zijn in het praktijkonderwijs en op het vmbo, wakkert leesbevordering de leesmotivatie nog meer aan dan bij gemiddelde lezers. Daarom wordt er gewerkt aan uitbreiding van de interventies gericht op het voortgezet onderwijs. Dit vergt een gedifferentieerde aanpak, omdat de uitgangssituatie en problematiek per onderwijsvorm sterk verschilt.

In 2013 is de Bibliotheek *op school* ook in het voortgezet onderwijs geïntroduceerd. Het vmbo had daarbij voorrang, omdat daar het percentage leerlingen met een taalachterstand het hoogst is. Op veel vmbo's ontbreken randvoorwaardelijke voorzieningen zoals een mediatheek en structureel leesbeleid. De Bibliotheek *op school* stelt bibliotheken en vmbo-locaties via een stimuleringsregeling in staat om dergelijke voorzieningen tot stand te brengen.

De meeste havo- en vwo-scholen beschikken wel over de basisvoorzieningen voor leesbevordering. Tot dusver lag daar dan ook geen prioriteit. Nu zijn er pilots gaande die gericht zijn op het vergroten van de leesmotivatie en het bevorderen van excellentie door het lokaal inzetten van de website www.lezenvoordelijst.nl en www.jeugdbibliotheek.nl met daaraan gekoppeld een scholingsprogramma voor docenten en een workshop voor leerlingen. Bibliotheekmedewerkers ondersteunen leerlingen en docenten bij het literatuuronderwijs.

Vanaf 2017 worden er ook pilots uitgevoerd op het mbo en de pabo. Uitgangspunt is om deze educatieve dienstverlening aan het voortgezet onderwijs en

Bij zwakke lezers, waarvan er veel zijn in het praktijkonderwijs en op het vmbo, wakkert leesbevordering de leesmotivatie nog meer aan dan bij gemiddelde lezers

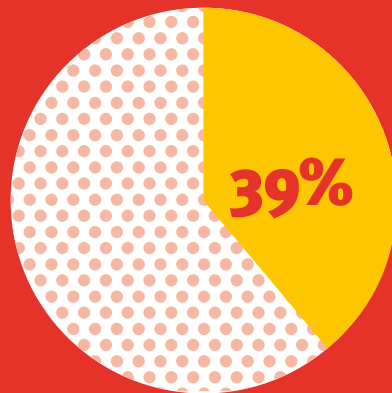
beroepsonderwijs de komende jaren op meer scholen aan te bieden en de aanpak te borgen in beleid van zowel de bibliotheekorganisaties als de betrokken scholen.

- Zo'n 39% van de basisbibliotheken doet eind 2018 mee aan de Bibliotheek *op school* vo. De deelnemende bibliotheken bedienen 25% van het totale aantal vo-scholen in hun werkgebied;
- Deze 56 basisbibliotheken werken in totaal samen met 183 vo-scholen; 95% daarvan is een vmbo-locatie.
- Rond de 25% van de vmbo-leerlingen tussen 12 en 18 jaar, ruim 110.000 in getal, zit op een school die meedoet aan de Bibliotheek *op school*. Een eerste effectonderzoek hiernaar is gaande; resultaten daarvan zijn begin 2020 beschikbaar;
- Op negen pabo's en twaalf mbo's zijn in 2019 pilots gestart met de Bibliotheek *op school*.

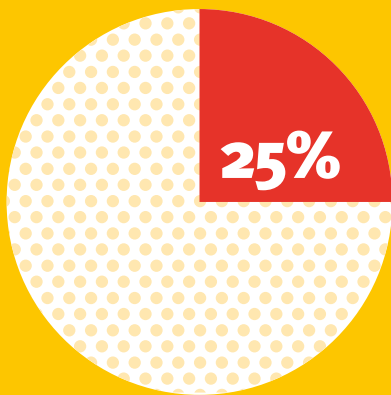
Bronnen: Stichting Lezen/Kunst van Lezen, Van Steensel et al. 2016, Inspectie van het Onderwijs 2017.

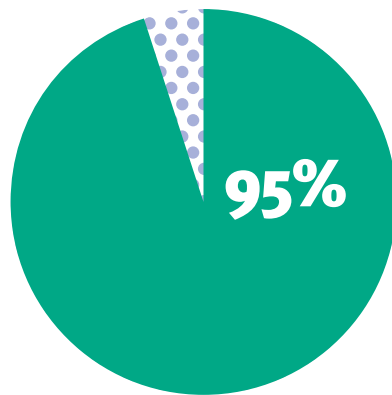
**Bereik
werkgebied
bibliotheken
met de
Bibliotheek op
school vmbo**

Deelname basisbibliotheken
56 van de 147 de basisbibliotheken doet mee
aan de Bibliotheek op school vo.

Percentage vmbo-leerlingen
Ruim 110.000 vmbo-leerlingen tussen 12 en 18 jaar zitten op een
school die meedoet aan de Bibliotheek op school.

Percentage vmbo-locatie
De deelnemende 56 basisbibliotheken werken in totaal samen
met 183 vo-scholen; 95% daarvan is een vmbo-locatie.

Ondersteuning van ouders en professionals

Via de website www.debibliotheekopschool.nl worden ouders en leerkrachten geïnformeerd over het programma. Ondersteuning van taalzwakke ouders krijgt speciale aandacht. Kinderen uit taalzwakke gezinnen hebben als geen ander baat en belang bij (voor)lezen omdat zij het grootste risico lopen om laaggeletterd te worden. Juist de minder taalvaardige gezinnen komen niet vaak in de bibliotheek. Samenwerking met nieuwe groepen intermediairs en een actievere benadering van ouders zijn daarom nodig. Speciaal voor gezinnen waar weinig wordt gelezen is daarom naast de VoorleesExpress een thuiseditie ontwikkeld van Scoor een Boek! En er loopt een pilot waarbij laagtaalvaardige ouders op school de bijeenkomsten Voor jou en je kind (van Stichting Lezen & Schrijven) volgen. Daarvoor is extra materiaal ontwikkeld over lezen op school, de schoolbibliotheek en de lokale bibliotheek.

Om het bewustzijn en de kennis over het belang van (voor)lezen voor jonge kinderen te vergroten, juist onder de intermediairs die bij alle jonge gezinnen over de vloer komen, worden er opleidingen ontwikkeld voor personeel in de jeugdgezondheidszorg, kraamzorg en verloskunde.

Bibliotheekmedewerkers krijgen via pro.debibliotheekopschool.nl een rijk gevulde gereedschapskist aangereikt voor leesbevordering en mediawijsheid van kinderen van 4 tot 18 jaar. Ook is er een scholingsprogramma ontwikkeld voor medewerkers van bibliotheken en scholen.

Samenwerking met nieuwe groepen intermediairs en een actievere benadering van ouders zijn daarom nodig

- De website debibliotheekopschool.nl, gericht op ouders, leerkrachten en docenten, trok 29.000 bezoekers in 2018.
- De website pro.debibliotheekopschool.nl, gericht op bibliotheekpersoneel dat in het primair en/of het voortgezet onderwijs actief is, trok 30.000 bezoekers in 2018.
- Tegen de 700 mensen zijn tot 2020 opgeleid tot leesconsulent/educatief specialist in het kader van de Bibliotheek *op school*. Lopend onderzoek geeft indicaties dat scholen waar meer dan 4 uur een leesconsulent actief is, het team creatiever omgaat met leesbevordering en de leerlingen betere leesresultaten boeken.
- Zo'n 1.500 leerkrachten rondden tot dusver de opleiding Open Boek tot (voor)leescoördinator af.

Bron: Stichting Lezen/Kunst van Lezen.

**Kinderen
die worden
voorgelezen
hebben een
grotere
woordenschat**

Leesbevorderingsnetwerken

Leesbevordering is dankzij het programma Kunst van Lezen bijna in het hele land goed op gang gekomen. Om te zorgen dat dat zo blijft, moeten alle betrokken partijen met elkaar in gesprek blijven. Daarom worden er lokale, provinciale en landelijke leesbevorderingsnetwerken gevormd. Vooral het lokale niveau is belangrijk. Bij BoekStart werkt de lokale bibliotheek nauw samen met het consultatiebureau, de kraamzorg, de kinderopvang en de boekhandel. Bij de Bibliotheek *op school* werkt de bibliotheek samen met scholen. Voor beide interventies is een goede verbinding met de lokale overheid essentieel. De middelen die nodig zijn om echt werk te kunnen maken van leesbevordering, moeten immers van de gemeente komen omdat met name de gemeente het beleid bepalen en het geld beschikbaar stellen. Zo kan een gemeente bijvoorbeeld VVE-beleid en -middelen inzetten om BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang en de BoekStartcoach te versterken.

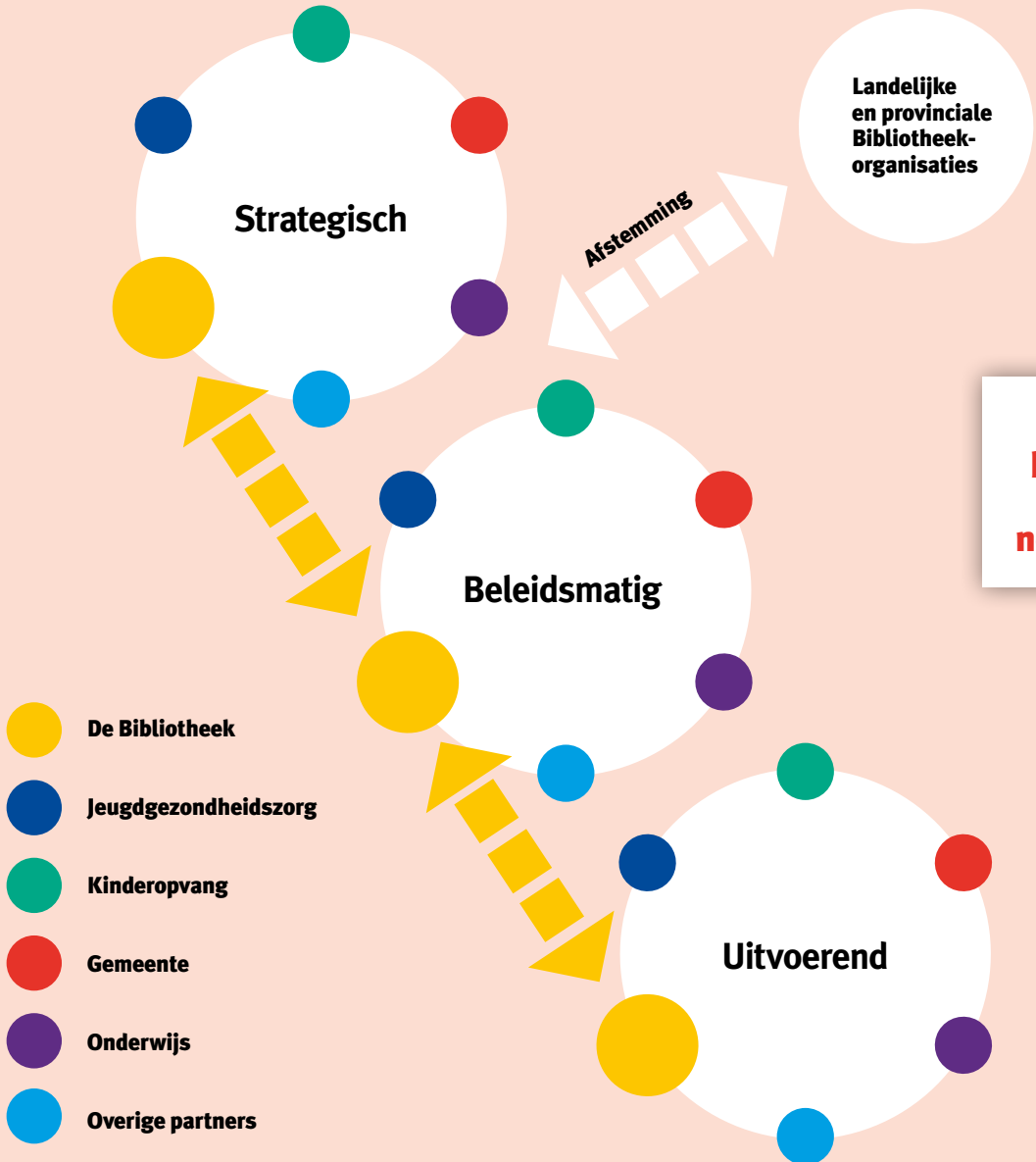
- In vrijwel alle gemeenten is een leesbevorderingsnetwerk actief waarin de bibliotheek op strategisch, beleidsmatig en uitvoerend niveau samenwerkt met onder andere consultatiebureaus, kinderopvang en onderwijs.

Bron: Stichting Lezen/Kunst van Lezen.

Over Kunst van Lezen

Kunst van Lezen is een onderdeel van het actieprogramma Tel mee met Taal (www.telmeemettaal.nl), dat tot eind 2024 loopt. Dat is het actieprogramma van de ministeries van OCW, SZW, VWS en BZK om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Binnen dit programma is Stichting Lezen in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek verantwoordelijk voor de preventieve aanpak van laaggeletterdheid. Stichting Lezen en de KB hebben het programma Kunst van Lezen (www.kunstvanlezen.nl) en de bijbehorende interventies samen ontwikkeld op basis van wetenschappelijk bewijs en praktische ervaringen. De bibliotheeksector is de uitvoerende partij. Daarom werken Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek in dezen nauw samen met de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI) voor bibliotheken en hun koepelorganisatie SPN (Samenwerkende POI's Nederland).

Al deze partijen zetten zich met hart en ziel in voor leesbevordering. Want lezen loont. En Kunst van Lezen werkt!

- De Bibliotheek**
- Jeugdgezondheidszorg**
- Kinderopvang**
- Gemeente**
- Onderwijs**
- Overige partners**

**Landelijke
en provinciale
Bibliotheek-
organisaties**

**Lees-
bevorder-
ings-
netwerken**

Rijksoverheid

Tel mee met Taal

Stichting Lezen

Koninklijke Bibliotheek

Kunst van Lezen

BoekStart

de Bibliotheek op school

Leesbevorderingsnetwerken

Stuurgroep SPN/ Stichting Lezen/KB

Programmacoördinator Kunst van Lezen
Programmamanager Educatie SPN

SPN

Team SPN BoekStart

Team SPN de Bibliotheek op school PO en VO

Provinciale Ondersteuningsinstellingen en Basisbibliotheken

Organogram Kunst van Lezen

BoekStart en de Bibliotheek op school binnen het netwerk van overheid, organisaties en bibliotheken